

HANDLINGSPLAN MOT VOLD OG OVERGREP I NÆRE RELASJONER

Vedtatt av kommunestyret 11.05.23

2023 - 2026

Innhold

FORORD.....	3
KONTAKTINFO – FOR VOLDSUTSATTE, VOLDSUTØVER OG PÅRØRENDE	4
KONTAKTINFO – FOR ANSATTE	5
BAKGRUNN	6
Vold og overgrep i nære relasjoner	6
Risikoutsatte grupper	8
Sentrale føringer	9
Lokale føringer.....	10
Situasjonen i Hå kommune	10
Styrker og mangler i Hå kommune	12
INNSATSOMRÅDER.....	13
Forebygge og avdekke vold	13
Utfordringer	13
Mål	13
Tiltak	13
Samarbeide om hjelpetiltak.....	14
Utfordringer	14
Mål	15
Tiltak	15

FORORD

I regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner, Frihet fra vold (2021–2024), pekes det på at kommunale handlingsplaner er et sentralt verktøy for å sikre et helhetlig og sammenhengende tilbud i kommunene.

Målet med denne handlingsplanen er å forebygge og avdekke vold og overgrep, og sikre god hjelp til både voldsutsatte og voldsutøver. Det har vært et bevisst valg å lage en lettfattelig og konkret plan med innhold og verktøy som kan brukes av både ansatte og innbyggere.

Arbeidet mot vold og overgrep i nære relasjoner skjer på mange arenaer i kommunen. For å sikre et bredt faglig perspektiv og en god forankring i organisasjonen, er planen utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av fagpersoner fra tjenesteområdene opplæring og kultur, og helse og sosial. Planarbeidet har blitt ledet av helse og sosial. Planforslaget er lagt fram for kommunalsjefene i begge tjenesteområdene og er politisk behandlet våren 2023.

Planens virkeperiode er 2023 – 2026 og vil evalueres etter to år av arbeidsgruppa som har utarbeida denne planen.

© Foto: Anne Lise Norheim

KONTAKTINFO – FOR VOLDSUTSATTE, VOLDSUTØVER OG PÅRØRENDE

Barn og unge

Tjeneste	Telefon / nettsted
Alarmtelefonen for barn og unge For barn og unge utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt. Døgnaåpen hele året, svarer på telefon, chat, e-post og sms	116 111 www.116111.no
Barnevernstjenesten	992 14 938 (kl 0745 – 1515) 905 41 321(utenom arbeidstid; barnevernvakt)
Barne- og ungdomsløftet	https://www.ha.no/helse/barn-ungdom-og-familie/barne-og-ungdomsløftet/
Jeg vil vite E-læringsverktøy om vold og overgrep rettet mot barn, men også til hjelp for voksne	www.jegvilvite.no
Ung.no Info om barn og unges rettigheter. Anonym spørsmål-svar tjeneste.	www.ung.no
Barneombudet Informasjon om barns rettigheter	22 99 39 50 www.barneombudet.no
Ungepårørende.no	90 90 48 48 www.ungeparorende.no

Voksne og eldre

Tjeneste	Telefon / nettsted
Krisesenteret i Stavanger Døgnaåpen hele året	51 53 06 23, menn: 51 53 22 27 www.stavanger.kommune.no/krisesenter
Voldtekstmottaket, Stavanger legevakt Døgnaåpen hele året	902 40 200 www.stavanger.kommune.no/helse-og-omsorg/legevakten/voldtekstmottak
Familievernkontoret i Sør-Rogaland, avd. Bryne Telefontid hverdager mellom 08.15 - 14.30	51 53 81 50 www.bufdir.no/Familie
Kirkens SOS Døgnaåpen hele året, svarer på telefon, chat, meldinger	22 40 00 40 www.soschat.no
VO-linjen (vold og overgrepslinjen) Døgnaåpen hele året, svarer på telefon og chat	116 006 www.volinjen.no
Dinutvei.no Nasjonal veiviser til hjelpetilbud ved vold og overgrep	www.dinutvei.no
Littsint Sinnemestring for foreldre	www.littsint.no
Pårørendelinjen Svarer på telefon og chat hverdager mellom kl 10 og 15.	90 90 48 48 www.parorendesenteret.no/hjem
Støttesenter for kriminalitetsutsatte Tilbyr hjelp og veiledning på telefon hverdager mellom kl 9 og 15	800 40 008 www.politiet.no/kontakt-politiet/stottesenter-for-kriminalitetsutsatte
Det finnes hjelp Tilbud til voksne som har seksuell interesse for barn Svarer på telefon og chat hverdager mellom kl 12 og 14	800 99 900 www.detfinneshjelp.no
Nok. Sør-Vest Lavterskel hjelpetilbud til utsatte for seksuelle overgrep	51 97 10 00 www.nok-sorvest.no
Vern for eldre Kontakttelefon for eldre utsatt for overgrep. Svarer på telefon hverdager mellom kl 9 og 15	800 30 196 www.vernforeldre.no

KONTAKTINFO – FOR ANSATTE

Ved behov for råd og veiledning, og drøfting av saker kan følgende instanser være til hjelp:

Internt i kommunen	Telefon / nettsted
Barnevernstjenesten	992 14 938 (kl 0745 – 1515) 905 41 321(utenom arbeidstid; barnevernvakt)
Politikontakt for Hå kommune	970 67 173
SLT Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak for barn og unge under 20 år	992 14 862
Psykisk helse og rusvern Ungdomsteamet For personer fra 13 år	51 43 60 11
Familiesenteret For familier med barn mellom 0 og 18 år	415 32 796
Demenskoordinator Når utsatt/overgriper har demenssykdom	932 30 770
Helsestasjon- og skolehelsetjenesten	51 79 99 70
NAV Hå Opplysning, råd og veiledning – økonomi og sosiale tjenester	55 55 33 33

Eksterne tjenester	Telefon / nettsted
Krisesenteret i Stavanger	51 53 06 23, menn: 51 53 22 27 www.stavanger.kommune.no/krisesenter
Politiet	02800
Statens barnehus i Stavanger Tilbyr råd og veiledning ved mistanke om vold eller overgrep	51 84 30 00 www.statensbarnehus.no/barnehus/statens-barnehus-stavanger
Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse Nasjonalt tverretattlig fagteam som bistår hjelpeapparatet	478 090 50 kompetanseteamet@bufdir.no
Nok. Sør-Vest Fagressurs om seksuelle overgrep	51 97 10 00 www.nok-sorvest.no/
ROSA Tilbyr bistand 24 timer i døgnet til personer utsatt for menneskehandel	22 33 11 60 www.rosa-help.no/

Finn hjelp hos kompetansesentre:

Kompetansesentre	Telefon / nettsted
RVTS Vest Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging	www.rvtsvest.no
Pårørendeprogrammet for fagfolk	www.parorendeprogrammet.no/hjem
Nasjonal kompetansesenter om vold og traumatisk stress (NKTVS)	http://www.nkvts.no/

BAKGRUNN

Vold og overgrep i nære relasjoner

Hva som legges i begrepet vold og overgrep varierer i tid og mellom kulturer. Vold forstås også ulikt avhengig av hvilket faglig perspektiv som legges til grunn. Vold og overgrep forstås som mer en fysisk maktbruk. Det kan også være psykiske, seksuelle og økonomiske overgrep. Vold kan føre til død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling.

Fysisk vold

Slå med flat hånd eller knyttneve, sparke, banke opp, skade med kniv eller annet våpen, bite, dytte, kaste, lugge, klype, dra, slippe, riste, kvele, skålde, forgifte, innestenge eller binde fast.

Psykisk vold

Bebreide, ydmyke, skremme, true, isolere, kontrollere, terrorisere, ignorere, stigmatisere, utnytte eller latterliggjøre.

Økonomisk vold

Forhindre en person i å ha rådighet over egen økonomi, nekte adgang til egen eller felles bankkonto. Forhindre fra å ha en inntekt, press til å være avhengig av andre. Tvinge til å underskrive på lån eller endre testamentet.

Seksuelle overgrep

Seksuelle handlinger uten samtykke. Involvere barn og unge i seksuelle handlinger de ikke er modne for eller forstår. Overgriperen utnytter barnets avhengighet eller egen posisjon.

Negativ sosial kontroll

Systematisk oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer og verdier. Fratar eller begrenser personens rett til å bestemme over eget liv og fremtid.

Materiell vold

Bevisst ødeleggelse av materielle ting som er spesielt betydningsfulle for en annen. Tvinge en annen til å overføre verdigjenstander eller eiendom til andre.

Tvangsekteskap

Et ekteskap der minst en av ektefellene har samtykket til ekteskap etter sterkt press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold.

Kjønnslemlestelse

Delvis eller fullstendig fjerning av de ytre kvinnelige kjønnsorganer eller annen skade på kvinners kjønnsorganer uten medisinsk begrunnelse.

Digital vold

Digital vold innebærer at internett og mobiltjenester kan misbrukes ved å trakassere, krenke, true, utpresse, spre privat informasjon og private bilder av andre, og til å vise eller direkteoverføre overgrep.

Latent vold

Personer som er utsatt for vold lever ofte i frykt for at det skal gjenta seg. Dette kalles latent vold og kan være like skadelig for en persons helse som konkrete voldshandlinger.

(Fra Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS))

Vold i nære relasjoner er vold og overgrep som skjer i relasjoner mellom nærstående personer som familie- og husstandsmedlemmer eller samlivspartnere. Det kan være vold og overgrep mellom foreldre og barn, kjærester og partnere, mellom søsken eller andre som står i nær relasjon til hverandre. Når vold skjer i en nær relasjon, er det følelsesmessige bånd mellom voldsutsatt og voldsutøver som gjør det vanskelig å komme unna volden. Dessuten holdes volden ofte skjult gjennom frykt, skam, isolasjon, manipulering og fornektelse.

Mer informasjon om risikofaktorer og tegn på vold finnes i «Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid mot vold i nære relasjoner»: <https://voldsveileder.nkvts.no/>

Vold skjer i alle samfunnslag og i alle typer familier. Barn, voksne og eldre kan være utsatt for vold. Risikofaktorer knyttes til individuelle og relasjonelle forhold av ulik karakter.

Nære relasjoner innbefatter ifølge straffeloven også personer som lever i samme husstand eller er i noens omsorg. Personer som bor på institusjoner eller i bofellesskap er ofte i en sårbar situasjon og spesielt utsatt for vold og overgrep. Vold mellom beboere på slike arenaer kan forekomme. Det er også viktig å være oppmerksomme på at vold og overgrep også kan skje i relasjonen mellom den ansatte og beboer. En stor undersøkelse blant ansatte ved 100 norske sykehjem viser at 76 % av pleieansatte hadde ved minst én anledning observert en kollega begå vold, overgrep eller forsømmelser mot beboer, mens cirka 60 % rapporterte å ha begått minst én slik handling selv i løpet av det siste året (Botngård, Eide, Mosqueda og Malmedal, 2020).

Risikoutsatte grupper

Kvinner er mer utsatt for vold enn menn og har en større totalbelastning av vold og overgrep. UN Women (2022) påpeker at vold mot kvinner og jenter er et av de mest systematiske og utbredte menneskerettighetsbruddene i verden. 1 av 3 kvinner blir utsatt for fysisk eller seksuell vold minst én gang i livet (Verdens helseorganisasjon, 2022). I følge en undersøkelse fra Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, er vold mot kvinner i nære relasjoner mer fysisk alvorlig.

Barn og unge særlig utsatt for vold og overgrep. En nasjonal studie viser at 1 av 5 barn har opplevd fysisk eller psykisk vold i oppveksten, og 6 % har opplevd seksuelle overgrep fra voksne (Hafstad og Augusti, 2019). Andre som er særlig utsatt for vold og overgrep er personer med:

- funksjonsnedsettelse
- utviklingshemming
- høy alder
- rusproblemer
- fysisk og/eller psykisk sykdom
- minoritetsbakgrunn
- tilhørighet i lukkede samfunn som samiske samfunn og religiøse miljøer
- annen seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk enn majoriteten.

(Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2022)

©Foto: Anne Lise Norheim

Sentrale føringer

Lovverket gir klare føringer for kommunens arbeid mot vold. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gir en god [oversikt over relevant lovverk](#).

Alle i Norge har avvergingsplikt.

Vi har alle plikt til å avverge alvorlige lovbrudd som drap, voldtekt, vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep mot barn. Om det ikke er trygt for deg å gripe inn har du likevel plikt til å varsle politiet.

*Husk at avvergingsplikten alltid går foran taushetsplikten!
Les og se film om avvergeplikt på www.plikt.no*

Norske myndigheter har forpliktet seg til å beskytte befolkningen mot vold, overgrep og annen inhuman behandling gjennom en rekke internasjonale avtaler. Les mer om [menneskerettslige forpliktelser](#) (NKVTS).

Norge er forpliktet til å jobbe for at verden skal nå FNs 13 bærekraftsmål. [Delmål 16.1 og 16.2](#) tar til orde for å redusere alle former for vold og dødelighet, stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold og tortur mot barn. Regjeringen har et sterkt fokus på å bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Frihet fra vold i nære relasjoner er en forutsetning for likestilling og bærekraftig utvikling. Flere av tiltakene i denne handlingsplanen bygger på regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner.

[Trykk her for å komme til regjeringens handlingsplan: «Frihet fra vold»](#)

Lokale føringer

For å lykkes med arbeidet mot vold i nære relasjoner trengs et godt samarbeid. Hå kommune sin visjon om at «*me løfter i lag*» passer godt inn denne sammenhengen.

Kommuneplanen i Hå har mål om å «*legge til rette for eit godt leve- og oppvekstmiljø*» og «*for at innbyggjarane har omsorg for kvarandre*». Samtidig er et mål for folkehelsearbeidet i kommunen «*gode levekår som utjamnar ulikskap*». Denne handlingsplanen skal medvirke til å nå disse målene. Planen skal også bidra til å nå kommunens vedtatte nullvisjon om selvmord.

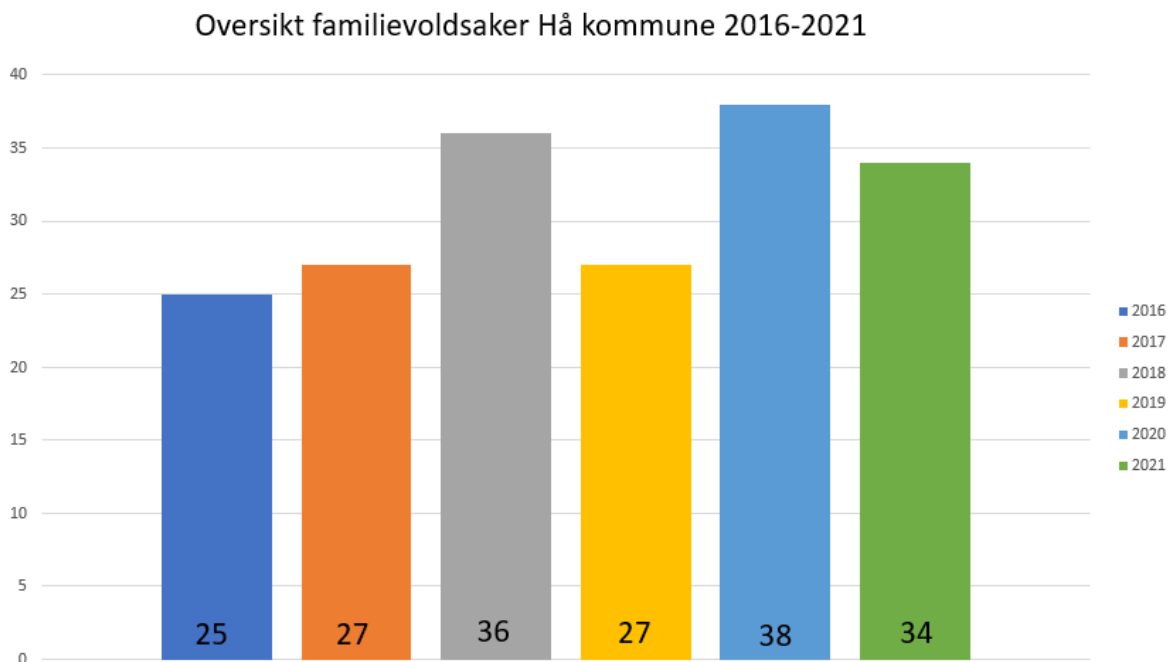
Handlingsplanen er en del av folkehelseplanen i Hå kommune og er en revisjon av den forrige plan mot vold i nære relasjoner 2015-2019.

Situasjonen i Hå kommune

Det er vanskelig å tallfeste omfanget av vold i nære relasjoner på lokalt nivå, men nasjonale undersøkelser viser hvordan dette er et stort samfunnsproblem. Det er ingen grunn til å tro at situasjonen i Hå vil være ulik situasjonen i resten av landet.

Nasjonale undersøkelser	Funn
Thoresen og Hjemdal (2014). <i>Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv</i>	9,2 prosent av kvinnene og 1,9 prosent av mennene rapporterte at de har blitt utsatt for alvorlig fysisk vold fra partner
Sandmoe, Wentzel-Larsen og Hjemdal (2017). <i>Vold og overgrep mot eldre personer i Norge: En nasjonal forekomststudie</i>	Mellom 6,8 og 9,2 prosent av hjemmeboende eldre har vært utsatt for vold og overgrep etter at de fylte 65 år.
Aakvaag og Strøm (2019). <i>Vold i oppveksten: Varige spor? En longitudinell undersøkelse av reviktimisering, helse, rus og sosiale relasjoner hos unge utsatt for vold i barndommen.</i>	20 prosent av ungdommer rapporterte at de har opplevd mindre alvorlig fysisk vold, og omtrent 5 prosent mer alvorlig fysisk vold fra foreldre eller omsorgspersoner i løpet av oppveksten.

Tall fra politiet viser at det var registrert 34 familievoldsaker i Hå kommune i 2021 (tom. 16/12). Som det framkommer av grafen under, er det registrert en liten økning de siste årene.

Det antas at økningen i antall anmeldelser for vold i nære relasjoner skyldes avdekking av mørketall og ikke en reell økning av vold. Økningen kan også skyldes økt oppmerksomhet om vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.

Tall fra Krisesenteret i Sør-Rogaland viser det bodde 5 kvinner og 10 barn fra Hå kommune der i 2020. De har også registrert 20 såkalte dagbrukersamtaler. Overgrepsmottaket i Sør-Rogaland tok imot 4 personer fra Hå som ble utsatt for overgrep der det var en kjent relasjon med overgriper.

Styrker og mangler i Hå kommune

Gjennom modellen Barne- og ungdomsløftet har Hå kommune satt fokus på arbeidet med å sikre tidlig innsats og god tverrfaglig samhandling for barn og unge. Det er utvikla nettsider med tilpasset informasjon til barn, unge, foreldre og andre voksne og ansatte i kommunen.

[Trykk her for å lese om Barne- og ungdomsløftet](#)

Flere tjenester i kommunen har systematisk kartlegging for å avdekke vold ved henvendelser for tjenester. Det er imidlertid ikke satt i system i alle tjenestene.

I tillegg til systematikk, trengs også kompetanse om vold hos ansatte i kommunen. Noen tjenester har opparbeidet god kompetanse, men kartlegging viser at det er behov for å styrke ansattes kompetanse om vold i nære relasjoner. Ansatte bør ha en grunnleggende forståelse for:

- hvor de kan ta kontakt ved mistanke om vold
- tegn og symptomer på vold
- sårbare grupper og konsekvenser av vold

Vold i nære relasjoner som tema bør ha regelmessig oppmerksomhet i det faglige arbeidet i tjenestene. Det bør konkretiseres hvordan det skal sikres at temaet tas opp på jevnlig basis.

©Foto: Tord Paulsen

INNSATSOMRÅDER

På bakgrunn av sentrale og lokale føringer, forskning og erfaringer fra arbeidet mot vold i nære relasjoner så langt, vil Hå kommune fokusere på følgende satsningsområder:

- Forebygge og avdekke vold
- Samarbeide om hjelpetiltak

Forebygge og avdekke vold

Utfordringer

God forebygging kan redusere behov for mer inngripende tiltak senere. De fleste tiltak er fremdeles rettet mot å reparere følgene av voldshendelser. Forskning viser at vold og overgrep i barndommen er forbundet med økt sårbarhet i voksenlivet på følgende områder:

- angst/depresjon
- posttraumatisk stress
- fysiske helseproblemer
- rusavhengighet
- selvmordsforsøk og selvskading

Det viser seg at jo mer vold og overgrep barn utsettes for, desto større problemer med helse og sosiale relasjoner (Aakvaag & Strøm, 2019).

Ansatte i kommunen har en viktig rolle i å avdekke vold og overgrep. Det kan ta tid for en voldsutsatt å etablere tillit, slik at det går an å snakke om vanskelige erfaringer. Ansatte må derfor vite hva de skal se etter, spørre etter og hva som kan gjøres. Skal ansatte klare å avdekke vold, må de ha en grunnleggende kompetanse om vold i nære relasjoner. Denne kompetansen må også vedlikeholdes regelmessig. For ansatte kan det være spesielle utfordringer med å vite når taushetsplikten tilsidesettes, og plikten til å melde fra inntreffer.

Mål

- Redusere årsaker til vold
- Ansatte har kjennskap til lovpålagte plikter som opplysningsplikt og avvergeplikt
- Ansatte i Hå kommune har tilgang til gode kompetansehevede tiltak.
- Alle bekymringsmeldinger om vold i nære relasjoner tas på alvor og håndteres forsvarlig.

Tiltak

- Alle tjenester som jobber med barn, unge, voksne og eldre skal utarbeide rutiner for arbeidet mot vold og overgrep i nære relasjoner. Det kan for eksempel være rutinemessige spørsmål ved første kontakt/kartlegging.

- Det må sikres systematikk i hvordan kompetansen hos ansatte skal vedlikeholdes. Handlingsplanen er i seg selv et kompetansehevende tiltak som kan brukes som opplæring.
- Temaet vold i nære relasjoner tas inn i opplæringsplaner i helse og sosial og oppvekst og kultur.
- Tilrettelegge for e-læringskurs om temaet.
- Sikre systematisk gjennomgang av rutiner angående opplysnings- og avvergeplikt i alle tjenester.
- Vold i nære relasjoner tas opp som tema i barnehage og skole.
- Sikre at det gis informasjon og veiledning til foreldre for å øke foreldres kunnskap om vold.
- Kartlegge pårørende med belastende omsorgsoppgaver.
- Prioritere personer på krisesenter og andre voldsutsatte i det boligsosiale arbeidet.
- Etablere behandlingstilbud til utøvere av vold i nære relasjoner og deres pårørende.
- Vurdere TryggEst som modell for forhindre, avdekke og håndtere vold og overgrep mot risikoutsatte voksne. <https://ny.bufdir.no/vold/tryggest/>

Samarbeide om hjelpetiltak

Utfordringer

Voldsutsatte har ofte behov for hjelp fra flere tjenester over tid. Tjenestene kan framstå som oppdelt og lite samordnet. I tillegg kjenner kommunens ansatte ofte ikke til eksisterende tilbud internt eller eksternt. Arbeidet mot vold og overgrep krever ofte et samarbeid mellom ulike fag og tjenester. Innsatsen må derfor koordineres både på system- og individnivå.

Erfaringer med koronapandemien har vist at beredskapen for å ivareta personer utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner i krisesituasjoner kan bli bedre. Det er viktig at tjenester så langt som mulig holdes åpne under kriser. Regjeringen anbefaler å inkludere arbeidet mot vold og overgrep i nære relasjoner i beredskapsplaner, handlingsplaner og kommunikasjonsplaner i krisesituasjoner på lokalt og nasjonalt nivå. Ansatte i tjenester som ivaretar og bistår voldsutsatte bør defineres som personell i kritisk samfunnsfunksjon.

Mål

- Voldsutsatte og voldsutøver får hjelpen de har behov for
- Gode samarbeid mellom kommunale tjenester og med eksterne tjenester
- Innbyggere er kjent med hjelpetiltak
- Hjelp er tilgjengelig i krisesituasjoner

Tiltak

- Gjøre kontaktinformasjonslisten i denne planen kjent blant ansatte og innbyggere.
- Sikre at volds- og overgrepsutsatte får nødvendig oppfølging.
- Sikre at voldsutsatte og voldsutøver mottar et samordnet oppfølgingstilbud ved å inngå forpliktende samarbeid.
- Bruke politirådssamarbeidet aktivt for å videreutvikle det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner.
- Inkludere arbeid mot vold og overgrep i nære relasjoner i beredskapsplaner i kommunen.
- Kommunisere informasjon om vold i nære relasjoner til innbyggere via kommunens digitale plattformer.
- Delta i samarbeid med statsforvalteren i Rogaland om forebygging av vold og overgrep

Kilder:

Aakvaag, H. F., & Strøm, I. F. (Red.) (2019). *Vold i oppveksten: Varige spor? En longitudinell undersøkelse av reviktimisering, helse, rus og sosiale relasjoner hos unge utsatt for vold i barndommen*. (Rapport 1/2019). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/03/NKVTS_Rapport_1_19_web.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) (2022). *TryggEst - veileder for TryggEst kommuner*

Botngård, A., Eide, A.H., Mosqueda, L. et al. (2020). *Elder abuse in Norwegian nursing homes: a cross-sectional exploratory study*. (BMC Health Serv Res) **20**, 9 (2020).

<https://doi.org/10.1186/s12913-019-4861-z>

Hafstad G.S & Augusti E.M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. (Rapport 4/2019). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

<https://www.nkvts.no/rapport/ungdoms-erfaringer-med-vold-og-overgrep-i-oppveksten-en-nasjonal-undersokelse-av-ungdom-i-alderen-12-til-16-ar/>

Justis- og beredskapsdepartementet (2021). *Frihet fra vold - Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-handlingsplan-for-a-forebygge-og-bekjempe-vold-i-naere-relasjoner-20212024/id2868714/>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) (2022). *Dinutvei.no*

<https://dinutvei.no/>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) (2022). *Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid mot vold i nære relasjoner*.

<https://voldsveileder.nkvts.no/>

Sandmoe, A., Wentzel-Larsen, T. & Hjemdal, O. K. (2017). *Vold og overgrep mot eldre personer i Norge: En nasjonal forekomststudie*. (Rapport 9/2017). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (Red.) (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

UN Women (2022). *Facts and figures: Ending violence against women*.

<https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>

Verdens helseorganisasjon (WHO) (2022). *Violence against women*.

<https://www.who.int/health-topics/violence-against-women>